

Puhevammaisen henkilön työhön paluun esteiden poistaminen

Hankkeen taustaa

Hankkeen lähtökohtana on puhevamman vuoksi vajaakuntoisten henkilöiden vaikeus työllistyä. Tällä hetkellä käytäntö on, että puhevammaisen työikäinen joutuu useimmiten työkyvyttömyyseläkkeelle, koska puhevammaisilta puuttuu työelämään johtava polku. Puhevammaisella tarkoitetaan kuulevia henkilöitä, joiden on vaikea ilmaista itseään puheen avulla ja/tai ymmärtää puhetta. Puhevammojen taustalla voi olla neurologinen sairaus, aivovamma, kehityksellinen kielihäiriö, kehitysvamma tai CP-vamma. Puhevammaisella on sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyviä erityistarpeita, jotka ovat usein este työllistymiselle. He kohtaavat usein työpaikoilla ennakkoluuloja ja kielteistä suhtautumista niin työnantajien kuin muiden työntekijöiden taholta. Työnantajien tietämys puhevammoihin liittyvien kielellisten ongelmien ratkaisukeinoista on usein puutteellinen, työterveyshuollon resurssit ovat riittämättömät heidän tukemisekseen ja puhevammaisten tulkkeja ja puheterapeutteja ei ole yleensä käytettävissä.

Tavoitteet

Hankkeen tavoitteena on kartoittaa ja poistaa puhevammaisten vajaakuntoisten henkilöiden työhön paluun esteitä ja sitä kautta tukea heidän itsenäistä elämäänsä tasavertaisina ja täysivaltaisina kansalaisina.

Toimenpiteitä ovat: selvitys miten ja missä määrin puhevammat estävät vajaakuntoisten työllistymisen, tutkimus joka kohdentuu puhuttua kieltä korvaaviin menetelmiin ja puhetta korvaavien apuvälineiden tes-taamiseen ja edelleen kehittämiseen ja kommunikaatiokoulutus, johon osallistuu ammatinvalinta- ja kuntoutuspsykologeja, sosiaalityöntekijöitä, TYP:n työntekijöitä, kuntouttavan työtoiminnan ohjaajia, työval-mentajia (työpajat, hankkeet), terveydenhuollon työntekijöitä.

Hankkeen tuloksena mallinnetaan puhevammaisten työllistymisen polku, on saatu tutkittua tietoa työmarkkinoiden käyttöön puhevammaisten työllistymisen esteiden poistamisesta, on luotu rakenteita, jotka mahdollistavat puhevammaisten työllistymisen välityömarkkinoille ja on kehitetty työelämän toimijoiden valmiuksia edistää ja tukea puhevammaisten ja muiden selkokielestä hyötyvien henkilöiden työllistymistä. Pitkän tähtäimen tulos on varautuminen taloudellisen laman jälkeiseen todennäköiseen työvoimapulaan luomalla valmiuksia vajaakuntoisten työllistämiseen ja syrjäytymisen ehkäisy.

Kohderyhmä

Hankkeen ensisijainen kohderyhmä ovat henkilöt, joiden puhevamma ja kommunikaatioon liittyvät ongelmat aiheuttavat vajaatyökykyisyyttä. Hankkeen toimenpiteillä pyritään poistamaan heidän työllistymisensä esteitä ja luomaan heille työllistymisen polku ensisijaisesti välityömarkkinoille koko Kainuussa. Hanke pyrkii mahdollistamaan sen, että puhevamman vuoksi vajaakuntainen työikäinen saa työtä ja siitä toimeentulon. Samalla hän saa osallisuuden, oppimisen ja toivon kokemuksia haavoittuneessa elämäntilanteessaan.

Toinen hankkeen kohderyhmä on työelämä, erityisesti välityömarkkinat, jotka saavat tiedollisia, taidollisia ja asenteellisia valmiuksia palkata ja toimia yhteistyössä puhevamman vuoksi vajaakuntoisten työntekijöiden kanssa. Lisäksi välityömarkkinoille luodaan rakenteita, kuten puhetta tukevien menetelmien käyttöön koulutettuja työvalmentajia ja esimerkkejä joustavista työjärjestelyistä joilla poistetaan kielellisiä toiminnan vajauksia omaavien henkilöiden työllistymisen esteitä.

Hankkeen koulutusosioista hyötyvät koulutukseen osallistuvat työvalmentajien lisäksi työvoimaneuvojat, sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijät, työvoiman palvelukeskuksen työntekijät ja kuntouttavan työtoiminnan ohjaajat. Muita hankkeessa tuotettavan selkomateriaalin käyttäjäryhmiä voivat olla henkilöt, joilla on kommunikaatioon liittyviä vaikeuksia, kuten lukiongelmaiset (dysleksia), mielenterveyskuntoutujat, van-hukset, syrjäytyneet, lukemaan tottumattomat, autistiset ja maahanmuuttajataustaiset henkilöt. Hankkeesta hyötyy myös muu puhevammaisten henkilöiden sosiaalinen ympäristö ja läheiset. Tutkimustulokset ja sel-kokielinen materiaali ovat valtakunnallisesti hyödynnettävissä luotaessa vajaakuntoisille henkilöille polkuja työelämään.

Tulos

Tavoite 1: Selvitetään, miten ja missä määrin puhevammat estävät vajaakuntoisten työllistymisen. - Haettu keinoja, jotka mahdollistaisivat osatyökykyisen puhevammaisen työllistymisen. Haastateltiin 19 puhevammaista, 10 työnantajaa 16 työhönvalmentajaa ja 2 kuntouttavan työtoiminnan ohjaajaa. Puhevammaisen työhönpääsyn esteitä olivat mm. eläkkeen menettämisen pelko, sairauden vaikeusaste, pitkät työmatkat, työyhteisöjen asenteet, ja tietämättömyys mukauttavista toimenpiteistä ja niihin saatavista tuista. Suuri este työllistymiselle oli se, että puhevammaisten oli lähes mahdotonta saada työllistymispalveluja te-toimistoista. Työllistymistukiin oikeutetut puhevammaiset puolestaan väsyivät määräaikaisten työsuhteiden ja pitkien työttömyysaikaisten vuorottelussa ja halusivat eläköityä keski-ikässä. Nuoret puhevammaiset koulutettiin ammatteihin ja sen jälkeen heille kirjoitettiin eläkepaperit. Hankkeessa seurattiin 3 puhevammaisen polkua työmarkkinoille; heistä 2 työllistyi osa-aikaisesti toistaiseksi jatkuvaan työsuhteeseen. Mallinnettiin osatyökykyisen puhevammaisen polku työmarkkinoille; mallinnoksessa korostui työhönvalmentajan rooli puhevammaisen, kuntoutus- ja koulutusjärjestelmien ja mahdollisen työnantajan/työyhteisön keskiössä. Levitettiin kartoituksen tuloksia raporteissa (2) ja asiantuntijaartikkeleissa (5)

Tavoite 2. Tutkitaan puhevammaisen vammaan luonnetta ääneen lukemisen ja lukuprosessin dynamiikan mittauksen avulla käyttäen hyväksi silmänliikkeiden mittausta ja lukemiseen liittyvän stressin määrittystä sykevariabiliteetin avulla. Kehitetään internet-pohjainen sovellus, jota hyödynnetään kuntoutusohjelman toteutuksessa ja puhevammaisten verkostoitumisen edistämiseksi. - Aluksi tutkittiin puhevammaisen lukemista lukututkimuksen menetelmillä (silmänliikkeiden määrittäminen, lihasaktiivisuuden mittaaminen, sekä sykemittaus, lukututkimusasetelmat, puhevammaisille suunnitellut koeasetelmat). Tutkimukseen osallistui 8 koehenkilöä, joista 5 suoritti kaikki (7) koeasetelmat. Tutkimusaineiston analysointi osoitti, että silmänliikkeiden mittausta tarjoaa apua puhevammaisen ongelma-alueiden kartoittamiseen, ja auttaa hahmottamaan niitä puheongelman alueita, joille kuntoutus on tarpeellista. Suoritettujen mittausten perusteella kehitettiin internet-pohjainen kuntoutusohjelma, harjoitustekeemestarin.com, . Ohjelman avulla näytölle esitettiin erilaisia kuvia, ääni- ja sanavihjeitä ja koehenkilöt lausuiivat esitetyn asian ääneen niin pian kun se oli mahdollista. Puheen kuntoutuksen ammattilaiset arvioivat ohjelman, ja saatu palaute oli erittäin positiivista. Myös useimmat kuntoutettavista kokivat ohjelman hyödylliseksi. Kuntoutusohjelma soveltuu puheen kuntoutuksen apuvälineeksi, jolla henkilöt voivat harjoitella omatoimisesti esimerkiksi puheterapeutin kanssa suoritettuja harjoituksia. Ohjelmaa voidaan ehkä soveltaa myös maahanmuuttajien suomenkielen opiskelussa.

Tavoite 3. Koulutetaan työvalmentajia, työvoimaneuvoja, kuntouttavan työtoiminnan ohjaajia ja sosiaali- ja terveysalan toimijoita puhutun kielen täydentämisessä, tukemisessa tai korvaamisessa käytettävien menetelmien hallintaan. Hankkeen alussa kartoitettiin Kelalla ja te-toimistoissa saatavilla olevaa, työelämässä suoriutumista ja yhteiskunnassa selviytymistä edistävää materiaalia ja verkkopalveluja selkokielen kriteereillä. Silloin löytyi vain yksi selkokielineen esite, mutta hankkeena selkokielistä materiaalia on tullut lisää mm. Selkokeskuksen hankkeen toimesta. Järjestetty yhteensä 5 koulutustilaisuutta. Koulutuksiin osallistujat olivat lähinnä kehitysvamma-alan työntekijöitä. Osallistujat arvioivat koulutusten sisällöt ja toteutustavat hyviksi.

Rahoittajat

Manner-Suomen ESR-ohjelma (Kainuun ELY-keskus), Kainuun maakunta -kuntayhtymä, Oulun yliopisto Kajaanin yliopistokeskus, Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry ja Kajaanin ammattikorkeakoulu

Toteuttamisaika

1.9.2009 - 31.7.2011

Yhteyshenkilöt

Projektijohtaja

Mika Määttä

Puh. (08) 6189 9607

GSM 044 7101 607

etunimi.sukunimi@kajak.fi

Projektipäällikkö

Anitta Juntunen

Puh. (08) 6189 9226

GSM 0447101227

etunimi.sukunimi@kajak.fi